

Jowita Świerczyńska

WSPARCIE ROZWOJU WSI I RESTRUKTURYZACJA ROLNICTWA Z FUNDUSZY UNIJNYCH

Polska, dziewiąte pod względem wielkości państwo w Europie, jest krajem rolniczym – na obszarach wiejskich mieszka około 40% ogółu ludności. 1 maja 2004 r. Polska stanie się członkiem Unii Europejskiej. Nie oznacza to jednak, że nasz poziom życia automatycznie będzie taki sam, jak w innych krajach UE.

Dzisiaj, dokonując porównań poziomu życia mieszkańców Polski i UE, dobrze widać, jak wiele nas dzieli i ile potrzeba czasu i wysiłku, żeby się zbliżyć do unijnego poziomu, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Charakteryzując polską wieś należy brać pod uwagę, iż tradycyjne rodziny wiejskie żyją w strukturach wielopokoleniowych i przeciętne gospodarstwo domowe składa się z 5 osób. W porównaniu z miastami, na obszarach wiejskich, większy jest odsetek dzieci i młodzieży. Natomiast poziom wykształcenia jest niższy, ponad połowa mieszkańców wsi ma wykształcenie zasadnicze lub podstawowe, tylko nieliczni legitymują się wykształceniem wyższym. Rolnictwo polskie ma tradycyjny charakter, w większości gospodarstwa rolne prowadzą produkcję wielokierunkową. Polscy rolnicy produkują niewielkie ilości w dużym asortymencie, stąd powszechne problemy z odpowiednią jakością, zbytem a w konsekwencji – niskie dochody.

W porównaniu z krajami UE, w Polsce, zbyt duża liczba ludności utrzymuje się z rolnictwa, a poziom bezrobocia w sektorze jest wysoki. Dużym problemem na obszarach wiejskich jest słabo rozwinięta infrastruktura: konieczna jest poprawa jakości i rozbudowa sieci komunikacyjnej, ułatwienie dostępu do sieci telekomunikacyjnej, poprawa jakości sieci elektroenergetycznej. Tak niski poziom rozwoju infrastruktury hamuje niestety rozwój społeczno-gospodarczy. Poza tym większość gospodarstw rolnych, czy zakładów przetwórczych nie spełnia wymogów związanych z utrzymaniem odpowiednich standardów higienicznych i norm bezpieczeństwa. Aby te wszystkie problemy rozwiązać niezbędna jest pomoc UE, przede wszystkim pomoc finansowa.

Unia Europejska zobowiązała się do wsparcia rozwoju polskiej wsi i restrukturyzacji rolnictwa. Służy temu obecnie Program SAPARD (*Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development* – Specjalny Przedakcesyjny Program na rzecz Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich). Po wstąpieniu do UE, Polska uzyska środki finansowe, m.in. na: dopłaty bezpośrednie, interwencję na rynku rolnym, dopłaty do eksportu, będzie mogła skorzystać z programów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji w Rolnictwie (EAGGF)¹: Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich, Krajowego Programu Rolno-Srodowiskowego, a także z funduszy przeznaczonych na ochronę środowiska, np. NATURA 2000.

Program SAPARD jest instrumentem wsparcia dla rolnictwa i obszarów wiejskich skierowanym do dziesięciu krajów Europy Środkowej i Wschodniej², starających się obecnie o członkostwo w UE. Podstawą prawną programu jest rozporządzenie Rady WE nr 1268/1999 z dnia 21 czerwca 1999 r. w sprawie wsparcia Wspólnoty dla przedakcesyjnych środków do działania na rzecz Rolnictwa oraz Rozwoju Wsi w krajach kandydujących Europy Środkowej i Wschodniej w okresie poprzedzającym przystąpienie³. Jest to program celowy i w całości skierowany jest na rozwój wsi i rolnictwa. Zakłada przeznaczanie przez Komisję Europejską, ponad 500 mln EUR rocznie na wspieranie działań, mających na celu poprawę sytuacji w 10 krajach-kandydatach. Ponadto, program ten ma przygotować administrację i podmioty z niego korzystające do starania się o znacznie większe środki pomocowe w ramach Polityki Strukturalnej UE, już po przystąpieniu do struktur europejskich. Jest to pierwszy pełny program wzorowany na funduszach strukturalnych UE i jego monitorowanie, zgodnie z zasadami UE, wydaje się zadaniem nie tylko nowym, ale i trudnym dla polskiej administracji.

SAPARD jest programem wieloletnim, obejmującym lata 2000–2006⁴ i odnawialnym, co oznacza, że co roku na te same cele jest przeznaczana kolejna kwota środków finansowych. Pomoc w ramach programu ma charakter bezzwrotny – przekazywanie środków uczestnikom programu odbywa się w formie bezzwrotnych dotacji. Płatności na rzecz beneficjentów dokonywane są w walucie krajowej. Każdy kraj, w tym i Polska musi zagwarantować współfinansowanie programu ze środków publicznych. Wkład Wspólnoty może sięgać nawet 75% całkowitych kosztów zwrotnych. Niezbędny jest także udział środków własnych beneficjenta.

Cele programu SAPARD zostały sformułowane z uwzględnieniem najistotniejszych problemów polskiej wsi, wśród których dominują: zła struktura rolnictwa, przeludnienie agrarne, wysokie bezrobocie, niski poziom wykształcenia, słaba infrastruktura, niski poziom dochodów mieszkańców obszarów wiejskich,

¹ EAGGF – *European Agriculture Guidance and Guarantee Fund*.

² Z programu SAPARD, oprócz Polski, korzystają: Litwa, Łotwa, Estonia, Słowacja, Czechy, Bułgaria, Rumunia, Słowenia, Węgry.

³ Council Regulation (EC) No 1268/1999 on Community support for pre-accession measures for agriculture and rural development in the applicant countries of central and Eastern Europe in the pre-accession period. Dz.U. WE, nr L 161, z 26.06.1999, s. 87. Aktem wykonawczym określającym szczegółowe zasady finansowe i organizacyjne programu jest Rozporządzenie Komisji (WE) nr 2222/2000 z 07.06.2000 r.

⁴ Okres przygotowania do wdrożenia wyniósł dwa lata i dopiero w drugiej połowie 2002 r. rozpoczęto wykorzystanie środków przyznanych Polsce.

rozproszenie produkcji, nierozwinięte otoczenie rolnictwa, brak specjalizacji gospodarstw rolnych, słaba baza przetwórstwa rolno-spożywczego.

Celem ogólnym Programu SAPARD jest przygotowanie rolnictwa i mieszkańców wsi do wyzwań związanych z wejściem naszego kraju do struktur europejskich. Aby zrealizować ten cel należy dążyć do⁵:

- poprawy konkurencyjności polskiego rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego, zarówno na rynku krajowym, jak i międzynarodowym,
- dostosowania sektora rolno-spożywczego do wymagań Jednolitego Rynku w zakresie wymagań sanitarnych, higienicznych oraz jakościowych,
- wsparcia wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich poprzez rozwój infrastruktury technicznej oraz tworzenie warunków do podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej na wsi.

Polska, z przyznawanej rocznie kwoty 517 mln EUR dla wszystkich kandydujących krajów, otrzymuje 171 mln EUR, czyli blisko 33%. Przy podziale przyznanych środków Komisja Europejska opierała się na czterech kryteriach:

- liczbie ludności rolniczej,
- powierzchni użytków rolnych,
- wysokości PKB per capita (liczonego wg parytetu siły nabywczej),
- specyfiki sytuacji terytorialnej.

Tabela 1. Podział środków SAPARD na poszczególne kraje kandydujące

KRAJ	Roczna kwota SAPARD (mln euro, wg cen z 2000 r.)
BULGARIA	53,03
CZECHY	22,44
ESTONIA	12,35
LITWA	30,35
ŁOTWA	22,23
POLSKA	171,60
RUMUNIA	153,24
SŁOWACJA	18,6
SŁOWENIA	6,45
WĘGRY	38,71
RAZEM	529,00

Źródło: Decyzja Komisji Europejskiej 199/595/EC.

Program SAPARD oparty jest na dwóch osiach priorytetowych:

1. poprawa efektywności sektora rolno-spożywczego,
2. poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej i tworzenie miejsc pracy wspierane przez oś komplementarną.

⁵ Por. SAPARD – Program Operacyjny dla Polski, wersja z dnia 20 marca 2002 r., Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

W ramach powyższych osi priorytetowych podjęte zostaną następujące działania⁶:

Oś priorytetowa 1: Poprawa efektywności sektora rolno-spożywczego

Działanie 1: Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych

- a) wsparcie restrukturyzacji przetwórstwa i poprawy marketingu artykułów pochodzenia zwierzęcego (schemat 1.1),
- b) wsparcie restrukturyzacji przetwórstwa i poprawy marketingu owoców i warzyw (schemat 1.2).

Działanie 2: Inwestycje w gospodarstwach rolnych

- a) wsparcie restrukturyzacji produkcji mleka (schemat 2.1),
- b) wsparcie modernizacji gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierząt rzeźnych (schemat 2.2),
- c) modernizacja gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydła mięsnego (komponent 2.2.1),
- d) odbudowa produkcji owczarskiej (komponent 2.2.2),
- e) modernizacja produkcji trzody chlewnej i drobiu – (komponent 2.2.3),
- f) zwiększenie różnorodności produkcji gospodarstw rolnych (schemat 2.3).

Oś priorytetowa 2: Poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej i tworzenie miejsc pracy

Działanie 3: Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich

- a) zaopatrzenie gospodarstw wiejskich w wodę wraz z uzdatnianiem (schemat 3.1),
- b) odprowadzanie i oczyszczanie ścieków komunalnych (schemat 3.2),
- c) gospodarkę odpadami stałymi (schemat 3.3),
- d) drogi gminne i powiatowe na obszarach wiejskich (schemat 3.4.),
- e) zaopatrzenie w energię (schemat 3.5);

Działanie 4: Różnicowanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich

- a) tworzenie źródeł dodatkowego dochodu w gospodarstwach rolnych (schemat 4.1.),
- b) tworzenie miejsc pracy na obszarach wiejskich (schemat 4.2),
- c) publiczna infrastruktura turystyczna na obszarach wiejskich (schemat 4.3).

Oś komplementarna

Działanie 5: Programy rolnośrodowiskowe i zalesianie (projekty pilotażowe),

Działanie 6: Szkolenia zawodowe,

Działanie 7: Pomoc techniczna.

Adresatem programu SAPARD są rolnicy⁷ i grupy rolników, przedsiębiorstwa przetwórcze w przemyśle rolno-spożywczym, gminy i samorządy z obszarów wiejskich. Rolnik, który chce skorzystać z pomocy, musi spełnić następujące warunki:

- wiek poniżej 50 lat,
- własne gospodarstwo rolne,

⁶ Ibidem.

⁷ Rolnik jest to osoba fizyczna lub prawna, prowadząca na własny rachunek działalność rolniczą jako posiadacz (samoistny, czyli właściciel lub zależny – dzierżawca).

- staż pracy w gospodarstwie rolnym: po zasadniczej szkole rolniczej – staż 3 lata, rolnik z wykształceniem średnim lub wyższym pozarolniczym – staż 5 lat, rolnik z wykształceniem podstawowym lub zawodowym pozarolniczym – staż 10 lat. Tylko osoby po studiach lub średniej szkole rolniczej nie muszą mieć stażu.

Aby uzyskać pomoc finansową należy, przed rozpoczęciem inwestycji, złożyć w regionalnym oddziale Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa^{*} wypełniony wniosek wraz z wymaganymi załącznikami (np. biznesplanem), następnie podpisać z Agencją umowę. Pomoc otrzymuje się w formie dotacji w trzy miesiące po zakończeniu projektu. Aby przystąpić do inwestycji trzeba mieć oszczędności lub zaciągnąć kredyt bankowy (nie wolno korzystać z kredytów preferencyjnych). Dla rolnika jest to równoznaczne z koniecznością samofinansowania całej inwestycji, bowiem dopiero, po jej zakończeniu, otrzymuje zwrot części kosztów.

W trakcie trwania Programu SAPARD pomoc nie może być łączona z inną pomocą ze środków publicznych, np. środkami pochodzącymi z UE (PHARE, ISPA). Poniższa tabela przedstawia liczbę złożonych wniosków o pomoc finansową, z uwzględnieniem poszczególnych województw.

Tabela 2. Liczba złożonych wniosków o pomoc finansową z programu SAPARD

Działanie/ Schemat/ Komponent	Dolnośląskie	Kujawsko- Pomorskie	Lubelskie	Lubuskie	Łódzkie	Małopolskie	Mazowieckie	Opolskie	Podkarpackie	Podlaskie	Pomorskie	Śląskie	Świętokrzyskie	Warmińsko- Mazurskie	Wielkopolskie	Zachodnio- Pomorskie	RAZEM
Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych	12	18	16	10	37	20	41	11	20	19	23	14	3	22	41	11	318
Wsparcie restrukturyzacji przetwórstwa i poprawy marketingu artykułów pochodzenia zwierzęcego	10	13	10	10	33	14	30	10	13	18	22	13	2	19	33	8	258
-sektor mleczarski	4	5	5	3	12	5	14	5	3	10	2	4	2	10	12	-	96
-sektor mięsny	6	8	5	7	21	8	16	5	9	7	10	9	-	8	20	6	145
-sektor rybny	-	-	-	-	-	1	-	-	1	1	10	-	-	1	1	2	17
Wsparcie restrukturyzacji przetwórstwa i poprawy marketingu owoców i warzyw	2	5	6	-	4	6	11	1	7	1	1	1	1	3	8	3	60
Inwestycje w gospodarstwach rolnych	13	44	52	19	43	54	115	26	15	79	50	15	134	11	94	16	780
Restrukturyzacja produkcji mleka	-	7	4	-	5	-	6	4	1	45	-	1	4	2	9	2	90

^{*} Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa pełni funkcję Agencji SAPARD. Oznacza to, że ARiMR odpowiedzialna jest za stronę wdrożeniową, księgową, finansową i kontrolną płatności. Natomiast za ogólną koordynację i wdrażanie programu odpowiedzialne jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Wsparcie modernizacji gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierząt rzeźnych, w tym:	1	1	3	2	5	3	6	1	2	6	4	2	1	4	12	0	53
-modernizacja gospodarstw specjalizujących się w produkcji bydła mięsnego	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	3
-odbudowa produkcji owczarskiej	-	-	-	-	-	1	4	-	-	-	-	-	-	-	1	-	5
-modernizacja produkcji trzody chlewnej i drobiu	1	1	3	1	5	2	2	1	2	5	3	2	1	4	12	0	53
Zwiększenie różnorodności produkcji gospodarstw rolnych	12	30	45	17	33	51	103	21	12	38	40	12	129	5	73	14	637
Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich	109	112	149	78	140	187	189	42	179	115	131	116	111	85	213	76	2032
Zaopatrzenie gospodarstw wiejskich w wodę wraz z uzdatnianiem	20	18	29	26	32	32	50	10	17	27	34	15	33	27	42	22	446
Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków komunalnych	32	44	32	22	28	71	34	17	25	23	48	44	25	31	85	29	651
Gospodarka odpadami stałymi	-	1	-	-	-	2	1	-	1	1	1	-	-	2	5	-	14
Drogi gminne i powiatowe na obszarach wiejskich	47	49	87	26	79	77	98	15	75	60	48	56	53	25	80	23	898
Zaopatrzenie w energię	4	-	1	3	1	5	-	-	1	4	-	1	-	-	1	2	23
SUMA	134	174	217	107	220	261	345	79	214	213	204	145	248	118	348	103	3130

Źródło: dane Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa na dzień 28.02.2003.

Efektem Działania 1 Poprawa przetwórstwa i marketingu artykułów rolnych i rybnych, jest 318 złożonych wniosków o pomoc finansową, w tym na⁹:

- wsparcie restrukturyzacji przetwórstwa i poprawa marketingu artykułów pochodzenia zwierzęcego – 258 wniosków,
- wsparcie restrukturyzacji przetwórstwa i poprawy marketingu owoców i warzyw – 60 wniosków.

⁹ www.arimr.gov.pl, 28.02.2003.

W Działaniu 1 zawarto 156 umów na kwotę około 150 mln PLN, co stanowi około 30% limitu dostępnych środków w ramach Rocznych Umów Finansowych (RUF) 2000 i 2001. W Działaniu 2 złożonych zostało 780 wniosków, w tym¹⁰:

- restrukturyzacja produkcji mleka – 90 wniosków,
- modernizacja gospodarstw specjalizujących się w produkcji zwierząt rzeźnych – 53 wnioski,
- zwiększenie różnorodności produkcji gospodarstw rolnych – 637 wniosków,

ARiMR zarejestrowała 632 wnioski, zawarła 323 umów. Złożono 69 wniosków o płatność na kwotę 2824790,83 PLN. Do 31.01.2003 r. wypłacono 11 beneficjentom w łącznej kwocie 510541,21 PLN.

W ramach Działania 3 Rozwój i poprawa infrastruktury obszarów wiejskich, gminy i powiaty złożyły 2032 wnioski o pomoc finansową. Do 31.03.2003 r. pozytywnie oceniono 1734 wniosków na kwotę 1031175583,21 PLN, co stanowi 105,63% limitu dostępnych środków. Wydano 1718 promes na kwotę 1015304884,22 PLN, które umożliwią samorządom rozpoczęcie procedury zamówienia publicznego w związku ze złożonym i zaakceptowanym wnioskiem o pomoc finansową ze środków SAPARD. Brakujące środki, na wniosek Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, uchwałą Zespołu – Komitetu do Spraw Monitorowania Programu SAPARD, zostały przesunięte z Działania I, w którym pozostały niewykorzystane.

Program SAPARD od momentu wprowadzenia wzbudza duże emocje. U jednych wywołuje entuzjazm, u innych opinie krytyczne. Zniechęcają warunki przyznawania pomocy i fakt, że dofinansowanie wypłacane jest po zakończeniu inwestycji.

Po wstąpieniu Polski do UE, działania na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, finansowane będą także, z przygotowanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich¹¹ (PROW – *Rural Development Plan*). Program współfinansowany będzie z środków Sekcji Gwarancji EAGGF. Jest to tzw. II filar Wspólnej Polityki Rolnej. Działania zaproponowane w Planie Rozwoju Obszarów Wiejskich mają na celu wspieranie wielofunkcyjnego i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich i są podstawą budowania Europejskiego modelu rolnictwa, z wykorzystaniem instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej (WPR)¹².

PROW dzieli się na dwie grupy działań, pierwszą – tworzą działania zaliczone do grupy środków towarzyszących WPR, do których należą¹³:

- wcześniejsze emerytury – ta forma skierowana jest do rolników w wieku przedemerytalnym¹⁴, posiadających gospodarstwa rolne o powierzchni, co naj-

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Podstawa prawną PROW jest Rozporządzenie Rady UE nr 1257/99 o wsparciu rozwoju obszarów wiejskich z Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji w Rolnictwie oraz Rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 445/2002. Ostateczny kształt PROW będzie znany po zatwierdzeniu przez UE. Opisanie propozycje znalazły się w projekcie przekazanym przez stronę polską do UE.

¹² Por. *Polskie rolnictwo w UE. Biuletyn informacyjny*, wyd. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, 2003, nr 1-2 (74).

¹³ Ibidem.

¹⁴ Rolnik, który chce skorzystać z tej formy pomocy musi: mieć ukończone 55 lat, ale nie może być w wieku emerytalnym, prowadzić działalność rolniczą od co najmniej 10 lat i podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników.

mniej 3 ha, którzy zdecydują się na przekazanie gospodarstwa¹⁵, np. na powiększenie innego gospodarstwa, do zalesiania, do wykorzystania dla celów naukowych lub doświadczalnych. Proponowana obecnie podstawowa wysokość wcześniejszej emerytury to 210% kwoty najniższej emerytury. Emerytura może być wypłacana maksymalnie przez 10 lat. Jej wypłata ulega zawieszeniu, gdy uprawniony podejmie zatrudnienie,

- programy rolno-środowiskowe – są to przedsięwzięcia, realizowane dobrowolnie przez rolnika, służące ochronie środowiska oraz zachowaniu krajobrazu i dziedzictwa przyrodniczego wsi,
- zalesianie gruntów rolnych – jeśli uprawianie posiadanej ziemi, ze względu na niską klasę (VI,V), zbyt dużą wilgotność, czy duży kąt nachylenia terenu, jest utrudnione, rolnik może ubiegać się o objęcie jego gruntów programem zalesiania¹⁶. Stawka za zalesianie obszaru od 0,4 do 10 ha wynosi 150 PLN za ha; w przypadku powierzchni od 10 do 20 ha – 50 PLN, a w przypadku powierzchni 20 do 30 ha 25 PLN.
- wsparcie dla obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania (LFA)¹⁷ – pomoc będzie udzielana w formie corocznych dotacji wyrównawczych (minimalna dotacja wynosi 34 EUR, maksymalna – 113 EUR). Dopłatą mogą być objęte: grunty orne, sady, łąki trwałe, pastwiska trwałe.

Druga grupa to instrumenty zapisane w Traktacie Akcesyjnym¹⁸:

- wsparcie dla gospodarstw niskotowarowych – instrument ten ma na celu zachęcenie do modernizacji niewielkich gospodarstw rolnych, ponadto ma umożliwić podejmowanie przez rolników nowej, lub rozszerzanie dotychczasowej działalności gospodarczej, poprawę płynności finansowej gospodarstw. Wsparcie będzie przyznawane corocznie przez 3 lata, z możliwością przedłużenia o 2 lata, jeśli rolnik wykaże, że plan rozwoju został zrealizowany. Średnia stawka pomocy finansowej w programie wyniesie 1250 EUR (około 5000 PLN)¹⁹,
- wsparcie dla grup producentów rolnych, które nie są objęte regulacjami rynkowymi – celem działania jest wsparcie, w okresie przejściowym, powstania i funkcjonowania grup producentów w sektorach nie objętych wsparciem rynkowym. Beneficjentami pomocy mogą być, np.: grupy rolników ekologicznych, producenci orzechów, miodu, mleka²⁰. Wsparcie będzie udzielane na założenie i działalność operacyjną grupy, przez okres pierwszych pięciu lat, od jej zgłoszenia. Dotacja płatna jest każdego roku w formie dopłaty zryczałtowanej i ma wyznaczony maksymalny limit wysokości wsparcia dla każdej grupy producentów: 100000 EUR w pierwszym i drugim roku, 80000 EUR w trzecim

¹⁵ Rolnik może zatrzymać jedynie działkę o powierzchni 1 ha (wraz z siedliskiem).

¹⁶ Program ten jest realizowany obecnie, ze względu na ograniczenia budżetowe, tylko w niewielkim zakresie.

¹⁷ Obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania to obszary, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na niekorzystne warunki naturalne (niską jakość gleb, niekorzystne warunki klimatyczne, niesprzyjająca rzeźba terenu itp.

¹⁸ Por. T. Pietryga, *Unijne fundusze dla rolników*, „Gazeta Prawna” 2003, nr 104 (29 maja).

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Pomoc nie dotyczy grup producentów warzyw i owoców.

- roku, 60000 EUR w czwartym roku i 10000 EUR mniej w ostatnim roku wsparcia²¹,
- wsparcie na rzecz osiągania standardów UE – wsparcie będzie miało formę przejściowej, malejącej dopłaty rocznej, przyznanej na okres niezbędny do uzyskania wymaganego standardu, lecz nie dłużej niż przez 5 lat. Płatność maksymalna w pierwszym roku wynosi 200 EUR (ok. 800 PLN),
 - pomoc techniczna.

Kolejnym programem pomocowym jest Krajowy Program Rolno-Środowiskowy (KPR)²². Program składa się z czterech schematów²³.

1. Ochrona różnorodności biologicznej obszarów rolnych (schemat I) – dotyczy obszarów rolniczych o szczególnych walorach przyrodniczych, tzw. Obszarów Przyrodniczo Wrażliwych. Wstępnie wydzielono cztery takie obszary: Biebrzańsko-Narwiański, ujście Warty, Dolinę Baryczy i obszar Wschodnio-Karpacki.
2. Ochrona środowiska przyrodniczego i krajobrazu (schemat II) – cel działań to promocja rolnictwa zrównoważonego oraz rozwiązywanie problemów środowiskowych o zasięgu regionalnym.
3. Rolnictwo ekologiczne (schemat III) – jest to schemat ogólnokrajowy, którego celem będzie promocja rolnictwa ekologicznego.
4. Ochrona zasobów genetycznych w rolnictwie (schemat IV) – celem schematu jest ochrona zasobów genetycznych zgromadzonych w tradycyjnych odmianach roślin uprawnych i sadowniczych oraz rasach zwierząt gospodarskich. Średnia stawka pomocy finansowej w ciągu roku wyniesie 125 EUR/ha (około 500 PLN).

Rolnik, który zdecyduje się na uczestnictwo w przedstawionym programie, nie będzie musiał dokonywać żadnych inwestycji w swoim gospodarstwie. Płatność będzie mógł uzyskać, jeśli zadeklaruje, iż będzie uprawiał ziemię zgodnie z przyjętymi zasadami, przede wszystkim przestrzegając obowiązującego w Polsce prawa ochrony środowiska.

Natomiast cele programu NATURA 2000 mają na względzie umiejętność pogodzenia gospodarowania ziemią z ochroną środowiska. W programie wyznaczona zostaje sieć obszarów, w których chronione są ściśle określone elementy przyrody. W zależności od zasobów przyrodniczych w poszczególnych państwach powierzchnia objęta programem wynosi od 7% do 20% powierzchni. Na terenie Polski takich obszarów będzie ok. 500, co daje około 15% powierzchni kraju. Uczestnictwo w programie jest dobrowolne, jednak rolnik, który się zdecyduje na udział w nim, będzie zobligowany do przestrzegania ściśle określonych zasad

²¹ Por. *Polskie rolnictwo w UE...*

²² Program został przygotowany przez resort rolnictwa. Jego głównym celem jest ochrona środowiska poprzez odpowiednie gospodarowanie na użytkach rolnych. Dotyczy terenów najcenniejszych z punktu widzenia różnorodności biologicznej.

²³ Por. *Polskie rolnictwo w UE...*

użytkowania swojej ziemi. Beneficjentem programu mogą być także gospodarstwa agroturystyczne.

Wnioski o włączenia terenów do sieci objętej programem NATURA 2000 można już składać²⁴, bowiem strona polska listę obszarów musi zgłosić Komisji Europejskiej najpóźniej do dnia rozpoczęcia akcesji, czyli do maja 2004. Jednocześnie, przy składaniu listy, strona polska musi określić potrzeby finansowe związane z realizacją programu. W związku z tym wysokość unijnej pomocy dla Polski w ramach programu NATURA 2000 nie jest znana²⁵.

Ponadto, po wstąpieniu do UE, polscy rolnicy uzyskają dopłaty bezpośrednie. Przez pierwsze trzy lata będzie to tzw. uproszczony system dopłat bezpośrednich, uzupełniony o dodatkowe dopłaty dla wytwórców tych produktów, które są wspierane we Wspólnocie. W praktyce, oznacza to, że rolnik będzie otrzymywał dopłatę składającą się z czterech części²⁶:

- dopłata podstawowa – podstawą jej naliczenia jest hektar użytkowany przez rolnika, jej wysokość to: w roku 2004 – 160 PLN, 2005 r. – 198 PLN, 2006 r. – 238 PLN,
- dopłata do wybranych kierunków produkcji roślinnej, do których się dopłaca w UE, np. zboża, w tym żyto, kukurydza paszowa, len, konopie włókniste, rośliny strączkowe, chmiel, tytoń, ziemniaki skrobiowe,
- dopłata dla rolników użytkujących łąki i pastwiska, czyli hodujących bydło i owce, np. za każdy hektar łąki rolnik otrzyma odpowiednio w 2004 r. – 68 PLN, 2005r. – 61 PLN, w 2006 r. – 49 PLN,
- powyższy poziom dopłat może być zwiększony o część pochodzącą z budżetu krajowego, stanowiącą czwartą część dopłaty. Limit dofinansowania wynosi w 2004 r. do 55% poziomu dopłat, które obowiązują obecnie w UE, w następnych latach odpowiednio: 60% i 65%. Z dopłat dodatkowych wyłączone zostaną uprawy, które w UE nie otrzymują wsparcia bezpośredniego, np. ziemniaki inne niż skrobiowe, buraki cukrowe, owoce, warzywa.

Przedstawiony powyżej system dopłat może obowiązywać w Polsce 3 lata lub dłużej (może zostać przedłużony o 2 lat – maksymalnie do 2008 r.), może także działać krócej niż 3 lata. Decyzja w tej sprawie należy do Polski.

Polskie rolnictwo, w perspektywie członkostwa naszego kraju w UE, czeka wiele istotnych zmian – niezbędnych, jeśli chcemy być konkurencyjni na Wspólnym Rynku. Unia Europejska zdaje sobie sprawę z problemów, z jakimi w tym sektorze boryka się zarówno Polska, jak i pozostałe kraje kandydujące. Stąd też oferuje szeroki wachlarz środków finansowych. Niestety, środki te nie zawsze są wykorzystywane, czego dowodem jest realizacja Programu SAPARD.

Wejście Polski do Unii Europejskiej, po czerwcowym referendum, stało się faktem. W tej sytuacji polskie rolnictwo musi nie tylko zaakceptować przyszły

²⁴ Gminy oraz organizacje ekologiczne wnioski mogą składać bezpośrednio w Ministerstwie Rolnictwa, w Departamencie Ochrony Przyrody. Natomiast rolnicy w urzędach wojewódzkich (u konserwatora przyrody) mogą się dowiedzieć, czy ich teren znalazł się w sieci objętej programem.

²⁵ Por. T. Pietryga, op. cit.

²⁶ Ibidem.

porządek gospodarczy, ale przede wszystkim właściwie wykorzystać wszelkie szanse, jakie stwarzają unijne struktury pomocowe.

BIBLIOGRAFIA

- Barwińska-Małajowicz A., *Fundusze przedakcesyjne PHARE, ISPA, SAPARD*, [w:] *Problemy Handlu Międzynarodowego*, red. K. Budzowski i S. Wydy-mus, Kraków 2000.
- Droga do funduszy strukturalnych Unii Europejskiej*, Polska Agencja Rozwoju Re-gionalnego, Warszawa 2000.
- Fundusze strukturalne UE i przygotowania do nich w Polsce. Materiały konfe-rencyjne, Deutsche Gesellschaft fur technische Zusammenarbeit (GTZ) GmbH.
- Kulbiński P., *Zakres pomocy Unii Europejskiej dla małych i średnich przedsię-biorstw w Polsce w ramach wybranych programów – PHARE, ISPA, SAPARD*, [w:] *Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstwa i gospodarki*, red. J. Rymarczyk i W. Michalczyk, Wrocław 2002.
- Pietryga T., *Unijne fundusze dla rolników*, „Gazeta Prawna” 2003, nr 104.
- Pietryga T., *SAPARD w czwartej odsłonie*, „Gazeta Prawna” 2003, nr 98.
- Piesik L., *Ruszyły dotacje z SAPARDU*, „Gazeta Prawna” 2002, nr 136.
- Podręcznik tematów europejskich dla samorządów lokalnych*, Opole 2002.
- Polskie rolnictwo w UE. Biuletyn informacyjny*, wydanie specjalne, 2003, nr 1-2, wyd. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi i Agencja Restrukturyzacji i Mo-dernizacji Rolnictwa.
- SAPARD – Program Operacyjny dla Polski*, wersja z dnia 20 marca 2002 r., Mini-sterstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Strony internetowe:

- [http:// www.sapard.pl/](http://www.sapard.pl/)
[http:// www.arimr.gov.pl/](http://www.arimr.gov.pl/)
[http:// www.minrol.gov.pl/](http://www.minrol.gov.pl/)
[http:// www.cie.gov.pl/](http://www.cie.gov.pl/)
[http:// www.mg.gov.pl/](http://www.mg.gov.pl/)
[http:// www.uniaeuropa.info.pl/](http://www.uniaeuropa.info.pl/)
[http:// www.malopolska.pl/](http://www.malopolska.pl/)
[http:// www.infor.pl/](http://www.infor.pl/)